

Economisch-Statistische Berichten

Koopgewoonten

★

Dr. J. F. Michels

Exportkredieten

★

Drs. J. Amelung

De binnenlandse afzet
van gedistilleerd
na de jongste accijnswijziging

★

Drs. H. Linnemann

Irak

★

Europa-bládwijzer

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

43e JAARGANG

No. 2144

WOENSDAG 6 AUGUSTUS 1958

BAKSTEEN
Juwelier

HORLOGES

SIERADEN

TAFELZILVER

Sinds 1837 in het hart van Rotterdam

WESTEWAGENSTRAAT 70 — TELEFOON 110583

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80*

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM

Refereer aan annonces in „E.-S.B.”

**HOLLANDSCHE SOCIETEIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.**

Anderhalve Eeuw

Levensverzekering

HOOFDKANTOOR
Heerengracht 475, Tél. 49100
AMSTERDAM-C.

HEAD OFFICE FOR CANADA
330 Bay Street
TORONTO 1

R. Mees & Zoonen

Bankiers en

Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam · 's-Gravenhage

Delft · Schiedam · Vlaardingen

Alblasserdam

Beheer en administratie

van vermogens

Executele en bewind-

voering

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.*
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. (België en Luxemburg B. fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.*

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor *Westzeedijk, Rotterdam 6.*

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.*

Koopgewoonten

Teneinde inzicht te verkrijgen in de koopgewoonten hebben de researchinstellingen, die medewerkten aan de totstandkoming van het E.P.A.-rapport ¹⁾, waarop wij vorige week reeds de aandacht vestigden, aan huisvrouwen een aantal vragen doen stellen. Hierbij is uitgegaan van de gedachte, dat de kans op vergelijkbaarheid der door verschillende groepen enquêteurs in verschillende landen verzamelde gegevens groter zou zijn, indien de enquête zo eenvoudig mogelijk werd opgezet. Er is dan ook niet gevraagd naar de hoeveelheden der gekochte voedingsmiddelen en naar de daaraan bestede bedragen. Voor veertien artikelen ²⁾ is o.a. nagegaan of de huisvrouwen deze wel eens kochten; of zij hun aankopen plachten te doen op bepaalde dagen en tijdstippen; of werd gekocht bij zelfstandige winkeliers, filiaalbedrijven, coöperaties, markt- of straatverkopers en of de huisvrouwen de artikelen zelf gingen halen dan wel lieten thuisbezorgen. Ook is gevraagd of de leveranciers krediet en korting gaven en in hoeverre van deze faciliteiten gebruik werd gemaakt.

De beschikbare plaatsruimte staat ons slechts toe enkele der vele gegevens, die in het betreffende deel van het rapport te vinden zijn, naar voren te brengen. Allereerst zij dan vermeld, dat het grootste percentage huisvrouwen, dat nooit boter koopt, in Nederland wordt aangetroffen, nl. 58 pCt., tegen resp. 26, 17, 14 en 11 pCt. in Italië, Noorwegen, West-Duitsland en Oostenrijk. Het valt op, dat — met uitzondering van de Nederlandse — de meerderheid der huisvrouwen in de onderzochte landen er geen vaste kooldagen op na houdt. Voor zover dit echter wel het geval is, blijken de meeste voedingsmiddelen tegen het eind van de week te worden gekocht. In alle landen

¹⁾ „The consumer's food-buying habits”.

²⁾ Nl.: melk, brood, aardappelen, vlees, vis, boter, suiker, margarine, spaghetti, ingeblikte vruchten, worstjes, verse groenten, koffie en vers fruit.

is de zelfstandige detaillist verreweg de belangrijkste leverancier: voor alle artikelen tezamen maakte tussen de 70 en 80 pCt. der huisvrouwen doorgaans van zijn diensten gebruik. Van de overige distributiekanaalen is de coöperatie in Noorwegen van meer betekenis dan elders; in Duitsland en Nederland geldt hetzelfde voor het filiaalbedrijf en in Italië voor straatverkopers. Zulks in tegenstelling tot de overige landen, wordt in ons land vaak aan huis bezorgd dan wel aan de deur gekocht.

Behalve naar regelmatigheden zijn de enquêteurs ook op zoek gegaan naar onregelmatigheden op het stuk van voedingsmiddelen aankopen. De huisvrouwen werd nl. gevraagd of zij, toen zij de laatste maal inkopen deden, soms ook thuiskwamen met iets, dat zij niet van plan waren geweest te kopen. De eerste regel van de tabel geeft het cijfermatige antwoord op deze vraag. Opgemerkt zij, dat de vermelde percentages ongetwijfeld hoger zouden zijn geweest, indien was gevraagd of de huisvrouwen zich „wel eens” tot impulsaankopen lieten verleiden. Het ligt voor

de hand, dat de extra-aankopen vaak min of meer luxe-artikelen betroffen. Niettemin overtroffen, behalve in Oostenrijk, de impulsaankopen van basisvoedingsmiddelen, als totaliteit gezien, die van luxe-artikelen.

Uit de antwoorden die werden gegeven op de vraag, waarom impulsaankopen werden gedaan, bleek dat de huisvrouwen vaak — nl. van 25-51 pCt. — door de uitstalling der artikelen op het idee waren gebracht. Over het algemeen kan wel worden gezegd, dat juist op het stuk van impulsaankopen de activiteiten van de detaillist een dominerende rol spelen. Uit het feit, dat — naar de tabel doet zien — de huisvrouwen in elk der landen zich doorgaans gemakkelijker door deze activiteiten tot impulsaankopen laten verleiden naarmate zij jonger zijn of over een hoger inkomen beschikken, blijkt, dat zelfs in deze „onregelmatigheden” enige regelmaat is te ontdekken.

Percentage huisvrouwen, dat impulsaankopen deed

	Oosten- rijk	W.- Duits- land	Italië	Neder- land	Noor- wegen
Totaal	23	31	18	27	29
<i>Onderscheiden naar leeftijdsgroep</i>					
tot 30 jaar	24	47	20	29	34
30-44 jaar	29	35	18	29	30
45-59 jaar	21	29	19	27	32
60 jaar en ouder	19	25	14	20	21
<i>Onderscheiden naar inkomensgroep a)</i>					
groep A	18	26	12	19	25
groep B	24	32	21	27	31
groep C	28	31	20	29	32
groep D	32	36	19	35	34

a) groep A is de laagste, D de hoogste inkomensgroep.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Koopgewoonten	611	Europa-bladwijzer	618
Exportkredieten, door Dr. J. F. Michels	612	Aantekening:	
De binnenlandse afzet van gedistilleerd na de jongste accijnswijziging, door Drs. J. Amelung	614	Malaise in de Engelse meubelindustrie	621
Irak, door Drs. H. Linnemann	616	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans ...	622

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit, Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Na een aantal argumenten pro en contra exportkredieten te hebben besproken, geeft schrijver als zijn mening te kennen, dat hij het exportkrediet en met name dat voor kapitaalgoederen ziet als een structurele onoverkomelijkheid en niet als een vrij onhandig wapen, waarnaar men naar gelang de stand van de conjunctuur en de bedrijfsbezetting kan grijpen. De laatste jaren konden de Nederlandse kapitaalgoederenexporteurs geen exportkredieten van enige omvang verlenen, o.a. door de onmogelijkheid van herfinanciering. De conjuncturele situatie heeft deze leemte op structureel terrein nog kunnen opvangen. Wanneer met betrekking tot de exportfinanciering thans niet op korte termijn orde op de zaken wordt gesteld, zullen volgens schrijver over twee à drie jaren de gevolgen in onze kapitaalgoederenindustrie, en niet alleen in de sector van de scheepsbouw, catastrofaal zijn, o.a. voor de werkgelegenheid. Het is een vraag — zegt schrijver — of wij niet te laat zijn.

Exportkredieten

Het vraagstuk van de kredietverlening bij de Nederlandse export en wat daarmee verband houdt staat de laatste tijd aan meerdere zijden in de belangstelling. Hiertoe heeft het rapport van de commissie Exportfinanciering van de drie werkgeversverbonden niet in de laatste plaats bijgedragen. Bij de bespreking van de zesde Nota inzake de industrialisatie in de Tweede Kamer hebben de Ministers van Economische Zaken en van Financiën antwoord gegeven op enige vragen van Kamerleden. Wij kunnen ons bij deze antwoorden niet onttrekken aan de indruk dat de Ministers aan dit, voor een deel van onze industrie levensbelangrijke vraagstuk nog niet die aandacht besteden, welke er toe kan leiden dat de sinds jaren in ons land in dit opzicht bestaande impasse op een voor langere tijd afdoende wijze wordt doorbroken. Met name de visie van de Minister van Financiën is op dit punt van groot belang. Bij het afwegen van verschillende belangen is het vraagstuk van de exportfinanciering — als wij het goed zien — nog te licht bevonden voor een directe interventie van overheidswege.

Wanneer wij in dit artikel enige facetten van de exportkredietverlening naar voren brengen, stellen wij voorop dat wij daarbij geen volledigheid nastreven. Afgezien van de gecompliceerdheid van het onderwerp is de plaatsruimte daarvoor niet toereikend. Wij moeten ons bepalen tot enige punten.

Cadeaus aan het buitenland?

Nog herhaaldelijk komt men in ons land de mening tegen dat exportkredietverlening in feite het à fonds perdu ter beschikking stellen van geld aan het slechtbetalende buitenland zou zijn. Indien de exporteur maar kredieten aanbiedt, zou de afzet — vooral die naar minder-ontwikkelde landen — zonder moeite en inspanning „van een leien dakje” gaan; in deze koopgrage landen kan men alles kwijt, als het maar op krediet geleverd wordt, enz. Zodra de kredietverlenende exporteur geleverd heeft, is de zaak voor hem afgedaan; vindt te zijner tijd geen betaling plaats vanuit het betrokken buitenland, dan wordt hij met „staatsgeld” of „belastinggeld” schadeloos gesteld. Bij exportkredietverlening is slechts het eigenbelang van de exporteurs in het spel, enz. In een dergelijke opvatting staat exportkredietverlening niet ver af van een vorm van subsidie.

Wij zouden op deze oppervlakkige beschouwing het volgende willen antwoorden:

a. Het verlenen van kredieten bij export van kapitaalgoederen is sinds tientallen jaren gebruikelijk en zal niet kunnen worden teruggedrongen. Zwitserland, Engeland, Frankrijk, de Verenigde Staten en andere landen financierden al in de vorige eeuw op middellange termijn hun eigen kapitaalgoederenexport. In ons land droegen de scheepshypothekbanken reeds vóór de eerste wereldoorlog niet onbelangrijk bij tot de export van schepen. In een aantal Westerse landen heeft de kapitaalgoederenindustrie haar ontwikkeling voor een deel aan deze kredietverlening te danken. De Nederlandse kapitaalgoederenexporteur kan dan ook beter thuisblijven, indien hij met het verlenen van exportkredieten niet wenst mee te doen of niet kan meedoen. Daar staat dan tegenover dat deze kapitaalgoederenindustrie niet tot (verdere) ontwikkeling zal komen, aangezien de binnenlandse markt te klein is.

b. Het is een fabel dat de mogelijkheid voor de exporteur, exportkredieten te verschaffen, zonder meer reeds een overzeese afzet kan creëren. Een particuliere overzeese afnemer koopt geen waardevol goed als hij niet ten volle overtuigd is van de technische merites ervan, ook al staat daar een betalingsfaciliteit naast (die trouwens ook door de buitenlandse concurrentie zal worden aangeboden). De voornaamste risico's liggen meestal in het niet-commerciële vlak, waarop de exporteur invloed noch controle heeft. De kredietverzekering van staatswege verricht hier belangrijk werk, waarbij de te aanvaarden risico's uiteraard binnen bepaalde grenzen moeten liggen. Geheel anders ligt dit bij goederengebonden staat-tot-staat-kredieten, ook wel politieke kredieten genoemd (Eximbank; Sowjetkredieten; Duits krediet aan Egypte; Frans krediet aan Indonesië; Engels krediet aan Iran). Deze kredieten usurperen de normale marktverhoudingen en vallen buiten het bereik van de Berner Unie. Aan dit soort kredieten kan en moet ons land niet meedoen.

c. Export van kapitaalgoederen naar hoogontwikkelde landen is in vele gevallen onmogelijk door bijv. hoge invoerrechten, andere bescherming van de eigen industrie (o.a. bij inschrijvingen), voorkeur voor het nationaal produkt, verticale of horizontale groeps- en belangenvorming,

sterke positie en ingevoerdheid van de nationale concurrentie, enz. Desondanks is de Nederlandse export van kapitaalgoederen naar hoger-ontwikkelde landen niet onaanzienlijk; vooral voor zekere specialiteiten zal hij nog kunnen worden opgevoerd.

d. Bij het verlenen van exportkredieten draagt de exporteur steeds een aanzienlijk eigen risico, d.w.z. bij verzekering minstens 15 pCt. Dit loopt al gauw op tot grote bedragen. Zo de exporteur al aan dit eigen risico zou voorbijgaan (wat beslist niet het geval is), de financierende bank zal dit zeker niet doen.

e. Buiten de sector van de scheepsbouw zijn de door Nederland vervaardigde kapitaalgoederen, vergeleken met die van het buitenland, nog lang niet in voldoende mate op de buitenlandse markten ingevoerd. In het buitenland exporteren kapitaalgoederenindustrieën meermalen op rechtstreekse wijze 50 pCt. tot 95 pCt. van hun produktie. In ons land komt dit praktisch niet voor. Men zie welke gevolgen de bestedingsbeperking voor een aantal kapitaalgoederenindustrieën heeft gehad. Een behoorlijke export geeft een groter draagvlak. Hiervoor is allereerst nodig een goede exportorganisatie en exporttechniek. De export van kapitaalgoederen eist daarnaast niet minder systematiek en continuïteit, vooral ook op het gebied van de exportkredietverlening en wat daarmede annex is.

f. Indien men markten moet verlaten (bijv. Indonesië), zullen andere markten moeten worden opgebouwd.

g. Men kan niet vooruit vaststellen welke landen zich te zijner tijd aan hun betalingsverplichtingen zullen onttrekken. De risico's liggen voor een groot deel in het politieke vlak, veelal mede veroorzaakt door de lage levensstandaard. Een aantal minder-ontwikkelde landen zal ongetwijfeld in de rij van de meer-ontwikkelde worden opgenomen. Het is een vraag, of Nederland in bepaalde landen al niet te laat is met het oprichten van eigen fabriekseenheden. Zonder de basis van een bestaande afzet is dit meestal echter een hachelijke onderneming.

h. De kapitaalgoederenindustrie heeft over het algemeen veel onderleveranciers. Tevens is de toegevoegde waarde bij kapitaalgoederen meestal zeer hoog en de export hiervan kan aan vele handen en hoofden werk geven.

i. De daadwerkelijke verliezen bij de exportkredietverzekering zijn tot dusverre in andere landen zowel als ten onzent van relatief bescheiden omvang en konden door de premies worden opgevangen. Zonder aan deze cijfers vooralsnog een grotere waarde toe te kennen, zij vermeld dat de Minister van Financiën in juni jl. in de Tweede Kamer mededeelde dat bij de herverzekeringsactiviteiten van de Staat in de periode 1954 tot en met 1957 het netto geïncasseerde premiebedrag in totaal f. 27,4 mln. heeft bedragen. Het netto schadebedrag had een omvang van ca. f. 17,7 mln. Hiervan had ruim f. 14 mln. betrekking op één land: Turkije, op welk land sinds jaar en dag de verzekeringsmogelijkheid terecht is ingetrokken.

Financieringssteun aan buitenlandse concurrentie?

Een ander argument contra exportkredieten is: U financiert in bepaalde gevallen met uw kredieten de buitenlandse concurrentie op de internationale markten (bijv. schepen voor concurrerende vlaggen). Vermeerderde werkgelegenheid in het ene bedrijf zal dan kunnen leiden tot vermindering van werkgelegenheid elders. Inderdaad kan dit bij exportkredietverlening voorkomen. Hetzelfde zal zich ook kunnen voordoen bij levering op contante basis en vormt

(Advertentie)

als zodanig geen principiële argumentatie tegen het verlenen van exportkredieten.

Voor dit verschijnsel zagen zich de andere landen, die kapitaalgoederen exporteren, eveneens geplaatst en het is daar een overwonnen standpunt. De Engelse industrie van textielmachines leverde textielmachines en complete textiel-fabrieken op krediet, o.a. naar India en Pakistan, die hiermede op de Engelse home-market konden concurreren. Idem Zwitserland. De Duitsers leverden complete hoogovens en ook scheepswerven op krediet naar het buitenland, waardoor een gedeelte van hun eigen exportmogelijkheid wegvalt. Voor hoogovens handelden op dezelfde wijze Italië en de Verenigde Staten. Amerikaanse financiers hielpen Griekse tankreders in het zadel, terwijl de Verenigde Staten op het gebied van de tankrederij toch ook zelf werkzaam zijn. De Zwitsers leverden complete fabrieken voor locomotieven, machines en gereedschappen naar India, waardoor een gedeelte van hun eigen export wegvalt. Engeland heeft een eigen financieringsmaatschappij voor de export van vliegtuigen en vliegtuigmotoren en concurreert aldus indirect met 's lands eigen vlieglijnen.

Er zouden nog vele voorbeelden te noemen zijn van kapitaalgoederenindustrieën in het buitenland, die met exportkrediet leveren aan firma's die hiermede op de internationale markt en ook wel op de home-market van de exporteur met andere binnenlandse firma's een concurrentiestrijd kunnen voeren. In het buitenland is het standpunt dat de kapitaalgoederenindustrie niet dient te leveren aan het concurrerende buitenland reeds geheel verouderd. Ook het feit dat deze levering eventueel geschiedt met inschakeling van middellang exportkrediet, heeft daar nauwelijks behoefte tot discussie gegeven. Het is bovendien duidelijk dat de internationale concurrentie de eventueel uit dien hoofde afgewezen orders met graagte zou overnemen.

Het is verleidelijk, nog meer argumenten pro en contra in de beschouwing te betrekken. Een aantal argumenten contra heeft, door het teruglopen van de hoogconjunctuur en de door verminderde orders teruglopende bezetting, thans minder actualiteit.

Na het bovenstaande zal het, naar wij hopen, duidelijk zijn dat wij het exportkrediet en met name dat voor kapitaalgoederen zien als een structurele onoverkomelijkheid

Onderzocht wordt of de ontwikkeling van het verbruik van gedistilleerd na de accijnsverhoging per 14 januari 1957 overeenkomstig de, in een artikel van M. Fraenkel in „E.-S.B.” van 18 juni 1952, opgezette vraagvergelijking is verlopen. Daarbij wordt de (gedefleerde) prijs van jonge jenever-35 pCt. als verklarende variabele in de vraagvergelijking opgenomen, rekening houdend met de bevolkingstoename en extra voorraadvoorzorging door de consumenten einde 1956. Het totale verbruik wordt herleid op gedistilleerd-50 pCt. Daarna wordt de invloed nagegaan van de vraagverschuiving binnen de groep gedistilleerd producten, de zgn. pakketwijziging. Dat de vraagvergelijking aan haar doelstelling, de voorspelling van het verbruik van gedistilleerd in hl van-50pCt., heeft voldaan moet volgens schrijver, hoewel enige pakketwijziging was „ingebouwd”, hieraan worden toegeschreven dat bij één der beide waarnemingen (accijnsverhogingen 1951 of 1957) nog andere verschuivingen een rol hebben gespeeld, waardoor de verbruikswijziging toch conform de vergelijking verliep.

De binnenlandse afzet van gedistilleerd na de jongste accijnswijziging

De accijns op gedistilleerd werd ingaande 14 januari 1957 verhoogd van f. 475 tot f. 596,50 per hl-50 pCt. Voor een benadering van de hiermee te verkrijgen meerder accijnsopbrengst werd tijdens de besprekingen in de Tweede Kamer o.a. verwezen naar het artikel van M. Fraenkel in „E.-S.B.” van 18 juni 1952¹⁾. Hierin werd het verloop van het vooroorlogse verbruik van gedistilleerd verklaard uit de prijs, het inkomen en een trend. Op basis hiervan maakte genoemde auteur een prognose voor de ontwikkeling van het verbruik, in het geval de hierboven genoemde wijziging van de accijns per 1

¹⁾ „Consequenties van een verhoging van de accijns op gedistilleerd” door M. Fraenkel in „E.-S.B.” van 18 juni 1952, no. 1830, blz. 469.

(vervolg van blz. 613)

en niet als een vrij onhandig wapen, waarnaar men naar gelang de stand van de conjunctuur en de bedrijfsbezetting kan grijpen. De laatste jaren konden onze kapitaalgoederenexporteurs geen exportkredieten van enige omvang verlenen, o.a. door de onmogelijkheid van herfinanciering. De conjuncturele situatie heeft deze leemte op structureel terrein nog kunnen opvangen. Wanneer met betrekking tot de exportfinanciering thans niet op korte termijn orde op de zaken wordt gesteld, zullen over twee à drie jaren de gevolgen in onze kapitaalgoederenindustrie, en niet alleen in de sector van de scheepsbouw, catastrofaal zijn, o.a. voor de werkgelegenheid. Het is ook hier al weer de vraag of wij niet te laat zijn.

Bij de beantwoording van vragen inzake de recente Industrialisatienota in de Tweede Kamer stelde de Minister van Financiën o.a.: „Nu zijn de bedragen die andere landen hiervoor beschikbaar stellen, ook niet zo groot. De geachte afgevaardigde, de heer Jansen, heeft vermeld dat er in Duitsland een verhoging komt van D.M. 90 miljoen tot D.M. 260 miljoen. Als wij dat terugrekenen naar de zoveel kleinere bevolking van Nederland, dan komen wij in de orde van grootte van 50 miljoen; als wij naar het aantal inwoners terugrekenen, dan slaan wij dus nog niet zo'n slecht figuur”.

Dit antwoord is onjuist en terzake niet volledig. Naast

januari 1953 zou ingaan. Zoals gezegd kwam deze in feite eerst begin 1957 tot stand. Nu de accijnsverhoging ruim een jaar achter ons ligt, kan worden nagegaan, in hoeverre de vraagvergelijking haar geldigheid heeft behouden.

Bij genoemd onderzoek werd de (gedefleerde) prijs van jonge jenever-35 pCt., geschonken in derde klas zaken, maatgevend gesteld voor de prijsontwikkeling en als verklarende variabele in de vraagvergelijking opgenomen. In de betreffende vooroorlogse periode vertoonden de prijzen van de slijters een hiervan slechts weinig afwijkende ontwikkeling. Vóór de jongste accijnswijziging bedroeg de prijs van jonge jenever in eerder genoemde zaken f. 0,35 per glas. Met de accijns-

het A-plafond heeft de Ausfuhrkredit A.G. o.a. nog een B-plafond ter beschikking van D.M. 500 mln. Ook staan de Duitse exporteurs nog andere mogelijkheden voor herfinanciering ten dienste. Bovendien doet de Ausfuhrkredit A. G., volgens haar jaarverslag 1957, nog geen 10 pCt. van haar zaken in de scheepsbouwsector. Voorts wordt in hetzelfde jaarverslag opgemerkt: „Im Berichtsjahr konnten wir wiederum den an uns herangetragenen Wünschen auf Bewilligung von Kredit- und Finanzierungszusagen im wesentlichen voll entsprechen” (blz. 2).

Daarenboven doet de Duitse Overheid ook aan politieke leningen. Men zie het recente staatskrediet aan Egypte. Bij de financiële moeilijkheden onlangs in India — het obligo van Hermes A.G. op India alleen overtreft al verre de D.M. 1 mrd., dit is meer dan het totale obligo van de Nederlandse Staat op alle landen! — heeft de Duitse Staat aan dat land een additioneel krediet van drie jaar voor een bedrag van meer dan D.M. 500 mln. toegestaan. Neen, juist ook Duitsland is slecht vergelijkingsmateriaal.

Besluitend stellen wij dat het waarlijk tijd is dat onze Overheid het belang van een principiële en continue mogelijkheid van herfinanciering van exportkredieten meer gaat inzien. Verder uitstel zal over enkele jaren tot ingrijpender maatregelen nopen.

wijziging correspondeerde een prijsverhoging van f. 0,04 per glas. Volgens een informatie werd de prijs echter in het algemeen afgerond op f. 0,40. De datum van ingang in aanmerking nemende, bedroeg de gemiddelde prijsindex voor 1957: 113,8 (1956 = 100). Ook ditmaal was de procentuele verhoging van de slijtersprijzen slechts weinig afwijkend.

In onderstaande tabel wordt nu de bovenbedoelde vraagvergelijking uitgewerkt. Hiermee wordt de theoretisch te verwachten ontwikkeling weergegeven van het binnenlandse verbruik. De deflatie van de gebezigde variabelen prijs en inkomen is uitgevoerd door de nominale mutaties van deze grootheden te delen door die van de kosten van levensonderhoud. De aldus berekende veranderingen die zich voor deze variabelen van 1956 op 1957 voordeden, werken in een bepaalde verhouding door op het verbruik (regressiecoëfficiënt). Hiernaast staat de trend, t.w. de in de loop van de jaren gelijkmatige verandering van het verbruik per hoofd, in dit geval een vermindering, zoals die bij gelijkblijvende prijs en inkomen kon worden geconstateerd.

	regressie-coëfficiënt	trend-component	mutatie van de variabele t.o.v. 1956	theoretische mutatie van het verbruik per hoofd
gedefleerde prijs van gedistilleerd	-0,95		$\frac{113,8}{106,0} = +7,3$ pCt.	- 6,9 pCt.
gedefleerd inkomen per hoofd	+1,6		-0,35 pCt.	- 0,6 pCt.
trend		-2,6 pCt.	—	- 2,6 pCt.
verbruik p. hoofd van gedistilleerd -50 pCt.				-10,1 pCt.

De gemiddelde bevolking nam van 1956 op 1957 met 1,2 pCt. toe, zodat het totale verbruik van gedistilleerd - 50 pCt. theoretisch met $10,1 - 1,2 = 8,9$ pCt. zou verminderen. Voorafgaande aan de accijnsverhoging vormden de consumenten een extra voorraad gedistilleerd. De grootte van deze voorraad kan worden benaderd uit het verloop van de geaccumuleerde accijnscijfers voor de jaren 1955 en 1956 of 1956 en 1957. Uitgedrukt in de binnenlandse afzet (= veraccijnsde hoeveelheid) van 1956 bedroeg de voorraadtoeneming ultimo 1956: 4 pCt. Voor 1957 betekent dit ceteris paribus een vermindering van de binnenlandse afzet met 8 pCt., omdat niet alleen geen extra voorraad in 1957 wordt gevormd, maar de afzet ook een terugslag ondervindt van de intering op de voorraden, die in 1956 waren gevormd. Tezamen met de eerder afgeleide vermindering van 8,9 pCt. zou de omzet gedurende 1957 in totaal met 16,9 pCt. moeten zijn teruggelopen. In werkelijkheid was de vermindering 16,4 pCt., t.w. 235.100 hl-50 pCt. in 1957 tegen 281.200 hl in 1956. De conclusie is dan ook gerechtvaardigd, dat de vraagvergelijking een goede benadering geeft van het werkelijke verbruik van gedistilleerd-50 pCt. en derhalve voor prognosedoeleinden bruikbaar is.

Tot dusverre werd het verbruik van gedistilleerd uitgedrukt in hectoliters, met het voor de accijnsstatistiek gebruikelijke alcoholgehalte van 50 pCt. Bezien werd slechts in hoeverre het aldus uitgedrukte verbruik na de accijnsverhoging een vermindering vertoonde. Hiermee werd geen aandacht besteed aan een mogelijke verschuiving binnen de produktengroep gedistilleerd. Als alternatief van een vermindering van het verbruik ligt juist een dergelijke verschuiving bij een prijsverhoging voor de hand. Men kan immers de doorwerking van een prijsstijging geheel of ten dele ontwijken, door over te

gaan op goedkopere dranken met een lager alcoholgehalte. Als voorbeeld kan worden genoemd een vervanging van jonge jenever-35 pCt. door citroenjenever-30 pCt. Het resultaat van een dergelijke overgang is blijv. als volgt:

	jonge jenever -35 pCt.		citraenjenever -30 pCt.	
	gld/lt -35 pCt.	gld/lt -50 pCt.	gld/lt -30 pCt.	gld/lt -50 pCt.
voor de accijnsverhoging	6,55	9,35		
na de accijnsverhoging	7,40	10,60	6,80	11,30

Uit deze cijfers kan het volgende worden afgeleid:

- bij een overgang van jonge jenever op citroenjenever stijgt de winkelprijs per liter niet van f. 6,55 tot f. 7,40 maar slechts tot f. 6,80. Daardoor behoeft het verbruik van gedistilleerd naar inhoud gemeten minder te worden beperkt;
- dit neemt niet weg dat de gemiddelde winkelprijs per liter-50 pCt. aanzienlijk meer stijgt dan overeenkomt met de accijnsverhoging. Bij een volledige overgang op citroenjenever zou de index van de gemiddelde winkelprijs, omgerekend in een alcoholgehalte van 50 pCt. bedragen f. 11,30 : f. 9,35 = 121. Bij het ontbreken van een dergelijke verschuiving zou deze prijsindex overeenkomen met de verhoging van de accijns. Voor jonge jenever zou deze bedragen f. 7,40 : f. 6,55 = 113.

Bij de jongste accijnswijziging blijkt nu inderdaad ook de gemiddelde af-fabrieksprijs van gedistilleerd meer te zijn gestegen dan overeenkomt met de verhoging van de accijns. De volgende cijfers geven hiervan een beeld.

kwartaal	af-fabrieksprijs 1956	(gld per hl -50 pCt.) a) 1957	prijsindex (1956 = 100)
1e	582	661	112
2e	598	807	137
3e	597	777	132
4e	582	745	126
jaar	589	745	126

accijnsverhoging per 14 januari 1957: f. 121,50 per hl -50 pCt.

a) Waarde binnenlandse afzet (A.I.S.): (hoeveelheid -50 pCt. veraccijnsd import -50 pCt.).

Bij het ontbreken van een vraagverschuiving zou de af-fabrieksprijs van gedistilleerd-50 pCt. in 1957 ca. 19 pCt. hoger zijn geweest zijn in 1956. Bij de bepaling van deze theoretische stijging werd uitgegaan van het bedrag der accijnsverhoging en werd tevens rekening gehouden met de verkoop vóór 14 januari 1957 waarvan de prijs nog geen verhoging had ondergaan. In feite steeg de gemiddelde afleveringsprijs met 26 pCt., dus met

$\frac{126-119}{119} = 6$ pCt. meer. Dit verschil moet veroorzaakt

zijn door de bovenbedoelde overgang op per 50 pCt. alcohol relatief duurdere, doch per liter goedkopere en minder alcoholhoudende dranken. Deze wijziging in de aard van het verbruik is uiteraard van invloed op de verandering van het afzetvolume, dat dan ook dienovereenkomstig minder is gedaald dan uit de cijfers van de accijnsstatistiek blijkt en wel niet met 16,4 pCt. maar met 11,5 pCt. Voor de distilleerderijen was hierin een gedeeltelijke compensatie gelegen van de teruggang in het verbruik van gedistilleerd-50 pCt. Bij bestudering van dit verbruik kan dus niet volstaan worden met analyse van de accijnsstatistiek; het verloop van de gemiddelde prijs t.o.v. de prijsindex vormt daarop een noodzakelijke aanvulling.

Irak

Hoewel interpersonele nutsvergelijking nog wel enkele moeilijkheden met zich brengt, lijkt het op empirische gronden toch niet onwaarschijnlijk, dat bestudering van het land Irak de archeoloog meer vreugde verschaft dan de economist. De belangstelling van de zijde van de oudheidkundige voor dit land — dat, ruw genomen, samenvalt met de landstreek Mesopotamië — is zeer wel te begrijpen, daar het een der eerste centra van menselijke beschaving is geweest. Door het hoogontwikkelde irrigatiesysteem heeft het land in de Babylonische tijd een veelvoud van zijn huidige bevolking, die op rond 6,5 mln. geschat wordt, kunnen voeden; het verbazingwekkende cijfer van meer dan 30 mln. mensen wordt genoemd.

Het is echter niet noodzakelijk, zo ver in de geschiedenis terug te gaan om ook voor de economist interessante feiten te ontdekken. In het begin van de negende eeuw was de rijkdom van het land nog ongeëvenaard. Thans, elf eeuwen later, moet Irak tot de „arme” landen worden gerekend. Het inkomen per hoofd der bevolking werd voor 1951 geschat op 30 dinar (1 dinar = f. 10,60); dank zij de snelle ontwikkeling van de olie-industrie wordt dit cijfer voor 1956 geraamd op 53 dinar, of f. 560, hetgeen ongeveer een vijfde is van het inkomen per hoofd in Nederland. Het aandeel van de olie-industrie in het nationaal inkomen wordt voor ditzelfde jaar geschat op 27 pCt., en de bijdrage van de landbouwsector op 24 pCt. Andere belangrijke sectoren zijn de Overheid (17 pCt.), de handel (11 pCt.) en de overige industrieën, inclusief de bouwnijverheid (8 pCt.).

Van de totale oppervlakte van 445.000 km² (14 maal Nederland) is bijna de helft woestijngebied. Van het noord-

westen naar het zuid-oosten wordt het land doorsneden door de Eufraat en de Tigris, waaraan het te danken is, dat in dit gebied landbouw mogelijk is, daar slechts in het noorden de regenval enige betekenis heeft. De oorsprong van beide rivieren ligt in het Turkse bergland; de stroomsnelheid is in boven- en middenloop groot en in het voorjaar is de was zeer sterk. Overstromingen kunnen de omvang van een nationale ramp aannemen, zoals niet slechts geïllustreerd wordt door het zondvloedverhaal, maar ook door de gebeurtenissen in 1954 toen in beneden-Irak, dat bijzonder vlak is, uitgestrekte gebieden ca. negen meter onder water stonden. Toch ligt in de aanwezigheid van deze rivieren, mits volkomen bedwongen, de bestaansmogelijkheid van de landbouw besloten. De afwisselend optredende niveauverschillen tussen Eufraat en Tigris vormen vanouds de natuurlijke basis voor de irrigatie.

Omstreeks 75 pCt. van de bevolking is direct afhankelijk van de landbouw, die allereerst in de eigen behoeften moet voorzien. Van de granen worden gerst en tarwe het meest verbouwd, en wel in de winter; 's zomers verbouwt men o.a. rijst en tabak. De katoenproductie neemt toe in betekenis. De traditionele vrucht is de dadel; het aandeel van Irak in de wereldproductie hiervan bedraagt ca. 75 pCt. Problemen voor de landbouw vormen de verzilting van de grond en de zeer gecompliceerde eigendomsverhoudingen. In verband met de veeteelt moet de wolproductie worden genoemd, waarvan het halve miljoen nomaden, dat in Irak rondtrekt, grotendeels afhankelijk is.

Van beslissende betekenis voor de economische ontwikkeling van het land is het feit van de grote voorraden olie, die de bodem blijkt te bezitten. De Iraakse oliereserves

(vervolg van blz. 615)

Het hierboven geschetste verschijnsel leidt voorts tot de conclusie, dat de gebezigde vraagvergelijking tot de juiste uitkomst t.a.v. het verbruik van gedistilleerd-50 pCt. heeft geleid hoewel in deze vergelijking geen rekening is gehouden met het optreden van vraagverschuivingen binnen de groep gedistilleerd produkten. De vraag is nu hoe dit te verklaren valt en welke invloed deze verklaring eventueel heeft op de waardering van de gebezigde vergelijking.

De voor de hand liggende verklaring is, dat in de gegevens over de basisperiode (1923-1938) van de vergelijking dergelijke vraagverschuivingen een overeenkomstige rol gespeeld hebben. M.a.w. dat prijswijzigingen steeds, althans gemiddeld, naast hun invloed op het verbruiksvolume-50 pCt. een gedeeltelijk compenserende wijziging van het betrokken produktenpakket hebben veroorzaakt. Deze wijziging zou dan bij wijze van spreken in de vergelijking zijn „ingebouwd”, waardoor de vergelijking eigenlijk het gezamenlijk effect van prijs- en pakketwijziging op het verbruiksvolume-50 pCt. weergeeft. De juistheid van deze verklaring kan voor de basisperiode helaas niet worden getoetst, daar het verloop van de gemiddelde afleveringsprijs over dat tijdvak niet bekend is. Een reden tot ernstige twijfel is gelegen in de gang van zaken na de accijnswijziging van 2 juni 1951. Toen verliep het verbruik van gedistilleerd in hl-50 pCt. eveneens overeenkomstig de vraagvergelijking, maar de gemiddelde afleveringsprijs steeg niet méér dan met de accijnsverhoging overeen kwam. Integendeel,

de gemiddelde afleveringsprijs bleef toen juist 8 pCt. bij de accijnsverhoging ten achter.

Dit betekent, dat de vraagvergelijking zowel in 1951 als in 1957 aan haar (beperkte) doelstelling: de voorspelling van het verbruik van gedistilleerd in hl van-50 pCt. alcohol, heeft voldaan ondanks het feit dat een zo belangrijk nevenverschijnsel als de vraagverschuiving in beide gevallen een tegengestelde invloed moet hebben gehad. De hiervoor veronderstelde verklaring van een „ingebouwde” vraagverschuiving komt hiermede op losse schroeven te staan.

De conclusie moet dus zijn, dat indien al vraagverschuiving, in welke richting dan ook, in de vergelijking was „ingebouwd” ten minste bij één van beide waarnemingen (1951 of 1957) nog andere verschuivingen een rol hebben gespeeld, waardoor de verbruikswijziging toch conform de vergelijking verliep. Was vraagverschuiving niet „ingebouwd” dan hebben in beide gevallen nevenverschijnselen de invloed van de (tegengestelde) vraagverschuivingen gecompenseerd.

Inmiddels vertoont de gemiddelde afleveringsprijs weer een geleidelijke daling. Afgewacht moet worden in hoeverre weer een volledige terugkeer naar het verbruikspatroon van vóór de accijnsverhoging plaatsvindt. Uit het verdere verloop van het verbruik van gedistilleerd - 50 pCt. zullen misschien nadere aanwijzingen verkregen kunnen worden t.a.v. het hierboven aangesneden probleem.

's-Gravenhage.

Drs. J. AMELUNG

worden geschat op een tiende van de wereldvoorraad. De olieproductie is eerst sedert 1951 aanzienlijk gestegen en bedroeg in het topjaar 1955 34 mln. ton, wat ruim 4 pCt. van de wereldproductie was. Door het vernielen van enkele pompstations in Syrië van de pijplijn naar Tripoli en Baniyas, in november 1956, bleef de produktie in dat jaar iets ten achter bij die van het voorafgaande jaar. Eerst in juni 1958 werden de reparatiewerkzaamheden voltooid. Daar de omvang van de produktie volkomen afhankelijk is van de transportmogelijkheden werd het niveau van 1955 toen weer bereikt.

De belangrijkste olievelen liggen in het noorden van Irak, en zijn door pijpleidingen verbonden met drie havens aan de Middellandse Zee. De exploitatie geschiedt door de Iraq Petroleum Company en haar dochterbedrijven. De I.P.C. is het gemeenschappelijk eigendom van enkele grote maatschappijen, te weten de Koninklijke/Shell, de British Petroleum, de Compagnie Française des Pétroles (elk 24 pCt.), de Standard Oil en de Socony Mobil Oil (beiden 12 pCt.). Uit een overzicht in „The Financial Times” van 18 juli jl. blijkt, dat de Franse maatschappij voor 23 pCt. van haar produktie van Irak afhankelijk is, en de British Petroleum voor 10 pCt. Hoewel deze concerns door een eventuele stopzetting van de olie-export naar het Westen ongetwijfeld gevoelig zouden worden getroffen, leidt het geen twijfel, dat Irak zelf hiervan de grootste schade zou ondervinden. Het zou bijzonder moeilijk zijn om in niet-Westerse landen een produktie van redelijke omvang af te zetten, daar het communistische blok tot dusver niet bereid is geweest hierbij te assisteren.

Ook in Irak is de Overheid met de oliemaatschappijen overeengekomen, dat 50 pCt. van de gemaakte winsten (vóór aftrek van belastingen) aan de Staat wordt afgedragen. De ontvangsten uit olieroyalties, die tijdelijk terugliepen van 74 mln. dinar (f. 785 mln.) in 1955 tot 49 mln. dinar in 1957, bieden het land — financieel gezien — de mogelijkheid van een snelle economische opbouw, daar 70 pCt. van deze bedragen ter beschikking wordt gesteld van de „Development Board” voor de uitvoering van het Iraakse ontwikkelingsplan.

De industrie is in Irak nog weinig omvangrijk. Een bescheiden deel van de olieproductie wordt verwerkt in eigen raffinaderijen en in fabrieken, die bijprodukten leveren. Andere industrieën van enig belang zijn de voedingsmiddelenindustrie en de textielnijverheid. Op advies van enkele Amerikaanse deskundigen zal het streven naar verdere industrialisatie zich in hoofdzaak op deze drie verwerkende industrieën richten. De belangstelling van particuliere zijde blijft echter nog zeer gering. Een andere moeilijkheid ligt in het tekort aan arbeidskracht van enige kwaliteit. Dit moet een reden te meer zijn om de verbetering van het kleine bedrijf, dat in groten getale voorkomt, met kracht ter hand te nemen.

Het belangrijkste handelscentrum is de hoofdstad Bagdad, die ruim 1 mln. inwoners telt. In- en uitvoer vinden meest plaats via de haven van Basra, die ver landinwaarts ligt. Aan de Perzische Golf ligt de Iraakse oliehaven Fao, die evenwel niet voor tankers met grote diepgang geschikt kan worden gemaakt en daardoor aan betekenis verliest. Enkele maanden geleden werd besloten tot de bouw van een drijvende oliehaven in de Perzische Golf, waardoor opvoering van de olieproductie der zuidelijke velden mogelijk zal worden. De bouwkosten worden geraamd op ruim f. 300 mln. In het algemeen laten de transportmogelijk-

Barratts OF BRITAIN

VOOR HERENSCHOENEN
VAN STANDING

BATA INTERNATIONAL

AMSTERDAM - KALVERSTRAAT

(Advertentie)

heden in Irak nog veel te wensen over, ten dele als gevolg van de regelmatig terugkerende overstromingen. De slechte verbindingen zijn op hun beurt weer oorzaak van het voortbestaan van talloze groepen en minderheden, die een eigen levenswijze, een eigen taal of religie hebben.

Voor in- en uitvoer beide was West-Europa de belangrijkste handelspartner. Naast de export van aardolie is er een geringe uitvoer van landbouwprodukten. De invoer bestaat voor 30 pCt. uit kapitaalgoederen. Dank zij de olie vertoont de handelsbalans sinds vele jaren een overschot, waardoor Irak over aanzienlijke tegoeden in het buitenland beschikt. Het land is dan ook in staat, zonder buitenlandse hulp zijn ontwikkelingsplan te financieren.

De „Development Board” stelde eerst een vijfjarenplan op voor de periode 1951/56, waarbij de totale uitgaven 155 mln. dinar zouden bedragen. Daar de werkelijke inkomsten de geraamde steeds overschreden, moest het plan meerdere malen worden herzien en op hoger niveau gebracht — een ongewoon maar verheugend verschijnsel. In zijn meest recente vorm is het een zesjarenplan geworden voor de periode 1955/60; de uitgaven zouden nu 500 mln. dinar moeten bedragen. De daling van de olieproductie in de afgelopen jaren heeft enige vertraging veroorzaakt, maar het plan is niettemin ongewijzigd gehandhaafd. Van de totale uitgaven is 30 pCt. bestemd voor de aanleg van stuwmeren en irrigatie- en ontwateringswerken, 25 pCt. voor verbetering van het verkeerswezen, 13 pCt. voor industrialisatie en 3 pCt. voor directe hulp aan de landbouw. Het restant wordt aangewend voor de bouw van woningen, ziekenhuizen, scholen, openbare gebouwen, enz. Een groot aantal buitenlandse deskundigen is aangehouden om bij de uitvoering van het plan te assisteren.

Welke gevolgen de Iraakse revolutie op economisch gebied zal hebben, valt nog moeilijk te overzien. De lasten, die Irak te dragen zou krijgen door de federatie met Jordanië, blijven het land nu bespaard. Een vriendschappelijke verhouding met Syrië kan de onderhandelingen over een zo gewenste nieuwe olieleiding door dit land slechts ten goede komen. Met betrekking tot de binnenlandse verhoudingen heeft de nieuwe Regering reeds maatregelen aangekondigd tot hervorming van het grondbezit. De kernvraag is echter, welke houding zij zal aannemen tegenover de Iraq Petroleum Company. Enkele dagen voor het uitbreken van de revolutie werd tussen de I.P.C. en de (oude) Regering overeenstemming bereikt over een beperking van de concessie, waardoor de mogelijkheid ontstaat een nationale Iraakse olie-industrie op te bouwen. Het lijkt niet onmogelijk, dat de wensen van de nieuwe Regering ook juist deze richting uit zullen gaan. Bovendien zal — gezien de resultaten die Perzië en Saoedi-Arabië onlangs hebben behaald — vrijwel zeker worden gestreefd naar een groter winst-aandeel dan de huidige 50 pCt. Zou het zesjarenplan toch moeten worden herzien?

Rotterdam.

H. LINNEMANN.

De „Europa-bladwijzer”, die van nu af aan drie-maandelijks in de kolommen van dit blad zal worden gepubliceerd, beoogt de lezer van voorlichting te dienen omtrent de binnen- en buitenlandse vakliteratuur over economische en juridische facetten van de Europese integratie. Te dien einde wordt de strekking der betreffende boeken, brochures en tijdschriftartikelen met enkele woorden aangeduid. De „Europa-bladwijzer” wordt samengesteld door het Europa-Instituut van de Rijksuniversiteit te Leiden, waarvan het dagelijks bestuur onder leiding staat van Prof. Mr. F. M. Baron van Asbeck, Prof. Dr. P. B. Kreukniet en Prof. Mr. C. H. F. Polak. Het hieronder volgende overzicht heeft betrekking op de in de eerste zes maanden van 1958 verschenen literatuur.

Europa-bladwijzer

In de snel wassende stroom van literatuur over de Europese integratie wil deze rubriek houvast bieden. De samenstellers van dit kwartaaloverzicht streven niet naar volledigheid; zij beperken zich tot buiten dit tijdschrift verschenen juridische en economische vakliteratuur. Zij stellen zich ten doel aan hen, die zich willen of moeten verdiepen in hetgeen zoal over de Europese problemen verschijnt, bij deze „sprong in het duister” althans enigszins bij te lichten. Voor op- en aanmerkingen van de lezers houden zij zich aanbevolen.

Algemeen.

In het zesde deel van de serie „Aspecten der Economische Politiek”, uitgegeven onder redactie van Prof. Dr. H. J. Witteveen, beschrijft Dr. E. W. Meier onder de titel „De Europese Economische Integratie” (347 blz., Leiden 1958) de geschiedenis en de huidige stand van de economische integratie in Europa. Een zeer uitvoerige bespreking van de E.E.G. beslaat het grootste deel van dit boek, dat als dissertatie aan de Katholieke Economische Hogeschool werd verdedigd. Achter in het boek vindt men een uitvoerig literatuuroverzicht, dat tot eind 1957 is bijgewerkt.

Een artikel van Karl Carstens: „Die Errichtung des gemeinsamen Marktes in der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft, Atomgemeinschaft, und Gemeinschaft für Kohle und Stahl” (Zeitschrift für Ausländisches Öffentliches Recht und Völkerrecht van februari 1958) geeft een boeiende, hier en daar nogal theoretische, bespreking van de drie Europese economische verdragen. De schrijver beziet achtereenvolgens de onderlinge verhouding der verdragen, hun werking naar tijd, territorium en object, en vergelijkt hun handelspolitieke werking zowel in de betrekkingen tussen de deelnemende als in die met andere staten. Een artikel, interessant voor een ieder, die van de algemene strekking van de drie verdragen en hun onderlinge verhouding op de hoogte wil komen.

Een geheel andere materie behandelt Max Beloff in „Europe and the Europeans” (288 blz., Londen 1957). Dit boek is samengesteld op verzoek van de Raad van Europa en bevat schrijvers bespiegelingen op grond van de onder auspiciën van deze Organisatie gehouden Europese Rondetafelconferenties (resp. in Rome, oktober 1953 en Straats-

burg, maart 1956), waaraan bekende Europese persoonlijkheden en publicisten, onder wie onze landgenoten E. van Kleffens en Prof. L. G. A. Schlichting, deelnamen. De verschillende aspecten van Europa, historisch, economisch, politiek en cultureel, worden onderworpen aan een objectieve en niet altijd optimistische beschouwing. In zijn conclusie bepleit de schrijver een realistische benadering, ontdaan van elke mystiek, van het probleem der Europese eenwording.

Wie de democratische controle op het beleid van de Europese executieven ter harte gaat, zij verwezen naar het met verve geschreven rapport van de Belgische afgevaardigde P. Wigny, dat door de Gemeenschappelijke Vergadering onder de titel „De Parlementaire Vergadering in het Europa der Zes” (121 blz., 1958) afzonderlijk is uitgegeven. De samensteller, schrijver van een standaardboek over het Belgische staatsrecht en thans Minister van Buitenlandse Zaken van zijn land, beschrijft in deze brochure de plaats, die het E.G.K.S.-parlement zich in het bestel van deze Gemeenschap heeft verworven en geeft aan, welke bevoegdheden de opvolger daarvan, het nieuwe Europese parlement, er in de twee juist opgerichte Gemeenschappen nog bij heeft gekregen.

Een artikel „De huidige stand van het Europese parlementarisme”, dat van de hand van het in Europese zaken zo op de voorgrond tredende Nederlandse parlements lid Jhr. Mr. M. van der Goes van Naters in de Internationale Spectator van 8 maart 1958 verscheen, stelt ons op de hoogte van de boeiende ontwikkeling van de vertegenwoordigende lichamen in de verschillende Europese organisaties, zoals de Raad van Europa, de E.G.K.S. en de West-Europese Unie.

Dat het kolen- en staalparlement zich niet laat afschrikken door de technische ingewikkelde problematiek, waarmee het bij de uitoefening van zijn taak te maken krijgt, blijkt uit een verslag over de coördinatie van het Europese vervoer (Gem. Verg. van de E.G.K.S., Doc. nr. 5, Dienstjaar 1957-1958), uitgebracht door het Nederlandse lid P. J. Kapteyn namens de commissie voor het vervoer. Dit document behelst een samenvatting van de ervaringen, welke de commissie voor het vervoer bij haar werkzaamheden binnen de E.G.K.S. heeft opgedaan en van de

conclusies, die zij uit deze ervaringen en uit de door haar gemaakte studies heeft getrokken. Zeer terecht wordt op de voorgrond gesteld, dat een integratie van het vervoer uitsluitend in het kader van de E.G.K.S. niet wenselijk is. Het rapport behandelt dan ook het probleem der vervoerscoördinatie zonder zich daarbij te binden aan de beperkte doelstelling van de E.G.K.S. Aan het rapport zijn drie nota's toegevoegd, elk geschreven door een deskundige — Mr. G. H. Dijkmans van Gunst, W. Geile en R. Hutter —, welke betrekking hebben op de tariefpolitiek en de openbaarheid van tarieven, alsmede een korte uiteenzetting over de federale vervoerspolitiek in de Verenigde Staten. Dank zij de brede opzet van het rapport is het van groot belang te achten voor een ieder, die betrokken is bij het probleem der vervoerscoördinatie, op nationaal dan wel op internationaal niveau.

Benelux.

Voor degenen, die de nieuwe Gemeenschappen tot leven moeten brengen, zijn de ontwikkeling van de Benelux en de daarbij ondervonden moeilijkheden uiterst leerzaam. Prof. Dr. A. H. M. Albregts deed daarom nuttige arbeid door een artikel in het maandschrift „Economie” van april 1958 te wijden aan „Ontwikkeling en perspectief van Benelux”.

Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal.

De levende werkelijkheid van deze Gemeenschap biedt de wetenschappelijke onderzoeker stof te over voor minder speculatieve en wellicht daardoor meer vruchtbare beschouwingen dan bij haar jongere, nog niet eens zetelvaste, collegae Euratom en E.E.G. het geval is. Lezenswaardig is het boek van Raymond Prieur, „*Les Relations internes et externes de la Communauté du Charbon et de l'Acier*” (311 blz., Paris 1958), waarin aan de hand van de praktijk en met verwerking van de jongste literatuur een vooral uit juridisch oogpunt interessante beschrijving wordt gegeven van de ontwikkeling in de eerste vijf jaren van de E.G.K.S. Een kwart deel daarvan is gewijd aan de rechtspositie van de subjecten van deze Gemeenschap: de ondernemingen.

De omvangrijke activiteit van de Gemeenschap komt duidelijk tot uitdrukking in het „*Zesde Algemene Verslag over de werkzaamheden van de Gemeenschap*”, waarmee de Hoge Autoriteit (H.A.) ten overstaan van de Gemeenschappelijke Vergadering verantwoording aflegt van haar beleid in het afgelopen jaar. Dit verslag, dat mede onder aandrang van de vergadering tot een boekwerk is uitgegroeid, is gesplitst in twee delen, waarvan het eerste het beleid van de H.A. in grote lijnen schetst en het tweede een beschrijving geeft van de economische en sociale toestand van de Gemeenschap en de werkzaamheden van de H.A. Vooral in dit laatste deel treft men een schat van gegevens aan over de werking en ontwikkeling van de gemeenschappelijke markt en de vooruitzichten op lange termijn.

Een uiterst waardevolle bijdrage voor de kennis van de E.G.K.S. bieden de „*Actes officiels du Congrès international d'études sur la Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier*”, Milan-Stresa, 31 mai-9 juin 1957 (zeven delen). In deze handelingen treft men door een aantal vooraanstaande geleerden uit de zes landen geschreven preadviezen over de verschillende facetten van deze organisatie aan, alsmede de op het congres daarover gehouden debatten.

Voor de in theoretische vraagstukken geïnteresseerde economen is belangrijk het artikel van T. Scitovsky, ge-

titeld „*The Doctrine of Comparative Advantages and the European Coal and Steel Community*”, in het Italiaanse tijdschrift *Economia Internazionale* van februari 1958, waarin deze auteur een analyse geeft van de gevolgen der door de E.G.K.S. veroorzaakte verschuivingen in de aanwending van de produktiefactoren.

Het Kolen- en Staalhof zal opgaan in een nieuw rechtscollege, dat onder voorzitterschap van onze landgenoot, Prof. Mr. A. M. Donner, in alle drie Gemeenschappen voor de inachtneming van het recht zal moeten waken. Onze opvattingen over de verhouding tussen Overheid en particulieren eisen een effectieve rechtsbescherming, doch voorkomen dient te worden dat de rechter daarbij op de zetel van de administratie plaats neemt. In hoeverre is het Hof van de E.G.K.S. erin geslaagd tussen deze Scylla en Charibdis door te zeilen? De 18de jaargang van de „*Annales de Droit et de Sciences Politiques*”, welk tijdschrift door de vereniging van oud-alumni van de universiteit van Leuven wordt uitgegeven, bevat in de eerste aflevering van 1958 tome XVIII een artikel over de belangrijke vraag, in hoeverre bij een beroep tegen een beslissing van de Hoge Autoriteit van de E.G.K.S. het Hof van Justitie mag treden in een beoordeling van de economische feiten en omstandigheden, op grond waarvan de bestreden beslissing werd genomen. Deze 18 bladzijden tellende verhandeling ontleent haar belang vooral aan het feit, dat zij afkomstig is van één der leden van het Hof, de Belgische raadshier Louis Delvaux. Eén der Nederlandse raadsheren, Mr. A. van Kleffens, stond een weldoordacht opstel hierover af aan de *Internationale Spectator* van 8 februari, getiteld „*De rechtsbescherming van particulieren in de verdragen over de Europese integratie*”.

In het derde deel van de „*Jurisprudentie van het Hof van Justitie*” (Luxemburg, Villa Vauban), dat de uitspraken van het Hof in 1957 behandelt, vindt men de voorbeelden van deze rechtsbescherming in de praktijk. Over het Hof schreven verder nog A. van Houtte: „*De bevoegdheid van het Hof van Justitie der E.G.K.S., van de Gemeenschappelijke Markt en van Euratom*”, in het *Rechtskundig Weekblad* van 8 juni 1958; R. Roblot: „*Le contentieux de l'annulation dans les premiers arrêts de la Cour de Justice de la CECA*”, in de nummers van januari en februari 1958 van *Droit Social* en H. W. Daig: „*Die Rechtsprechung des Gerichtshofes der E.G.K.S., Jahren 1956 und 1957*”, in de *Juristenzeitung* van 20 april 1958.

Euratom.

„*Euratom, nieuwe kans voor Europa*”, de levendige rede, welke het lid van de Euratom-commissie, Mr. E. M. J. A. Sassen, uitsprak op de 16de Tilburgse Hogeschooldag, werd opgenomen in het maandschrift „Economie” van mei 1958. In het kort geeft hij een belangwekkend overzicht van geschiedenis, taak en organisatie van deze voor de toekomst van ons werelddeel zo belangrijke gemeenschap.

Volledig tot haar recht komt deze, in vergelijking met haar zuster, de E.E.G., door de schrijvers nogal stiefmoederlijk behandelde, organisatie in een verhelderend en overzichtelijk commentaar op het grondverdrag van de hand van J. Errera, E. Symon, J. van der Meulen en L. Vernaev: „*Euratom, Analyse et Commentaires du Traité*” (436 blz., Bibliothèque de l'Institut Belge de Science Politique 4, Bruxelles 1958). In het vooraanstaande Amerikaanse tijdschrift, de „*Harvard Law Review*” (Vol. 71, 1958, nr. 6) schreef Dr. H. J. Hahn een lezenswaardig artikel getiteld „*Euratom, the Conception of an international personality*”.

Zijn juridische beschouwingen over de bevoegdheden van deze Gemeenschap in het verkeer met niet van haar deeluitmakende landen zijn bijzonder actueel nu de onderhandelingen van Euratom met de Verenigde Staten en Engeland in volle gang zijn.

Europese Economische Gemeenschap.

Als speciaal en lijvig nummer van de „Revue d'économie politique” (jrg. 1958, nr. 1) verscheen „*Le marché commun et ses problèmes*”, waarin een zestiental bekende, merendeels Franse, deskundigen elk hun mening geven over een bepaald aspect van de gemeenschappelijke markt. Onder hen bevinden zich R. Rueff: „*Une mutation dans les structures politiques: le marché institutionnel des Communautés européennes*”; P. Fromont: „*Les problèmes de l'Agriculture*”; J. Tinbergen: „*Les distorsions et leur correction*”; B. Ohlin: „*Problèmes d'harmonisation et de coordination des politiques économiques et sociales*”; P. Uri: „*La zone de libre-échange*” en F. Perroux: „*Les formes de la concurrence dans le marché commun*”. In het laatstgenoemde, wat chauvinistisch geschreven en stekelige artikel, komt Perroux tot de conclusie dat „le marché commun est une notion ambiguë et obscure: il est le fruit du capitalisme des monopoles”.

Over „*Enkele sociale aspecten van Europese Economische Gemeenschap*” schreef Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart in het Sociaal Maandblad Arbeid van januari 1958. Naar zijn mening zal Nederland met een beroep op de in het verdrag neergelegde verplichting om een gezond economisch evenwicht te handhaven, weerstand kunnen bieden aan de Franse drang tot geforceerde sociale harmonisatie. Een pleidooi voor deze harmonisatie is te vinden aan het slot van een helder artikel over de „*Marché Commun et sécurité sociale*”, dat Léon-Eli Troclet, tot voor kort Minister van Arbeid in België, afstond voor het april-nummer van de lopende jaargang van het Franse tijdschrift Droit Social. In dezelfde aflevering gaf de Straatsburgse hoogleraar Guy Héraud, wiens „*Observations sur la nature juridique de la Communauté économique*” werden gepubliceerd in het eerste nummer van de jaargang 1958 van de Revue Générale de Droit International Public, een scherpzinnige juridische analyse van de bepalingen inzake „*Les procédures de mise en place du Marché Commun*”.

In een eerdere aflevering van Droit Social, die van februari 1958, wijdde Prof. J. Milhau uit Montpellier aandacht aan de landbouwproblemen, speciaal de Franse. Een korte schets van „*Het graanprijsbeleid in de landen van de Euromarkt*” door Drs. G. Greidanus vindt men in het februari-nummer (1958) van het Maandschrift „Economie”.

Op de hem eigen, gedegen wijze behandelt J. E. Meade in het Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (113 Band, 1957, 4 Hefte) „*Die Zahlungsbilanzprobleme einer europäischen Freihandelszone*”.

Het openingsnummer van Revue du Marché Commun, een maandblad, dat, zoals de titel reeds aangeeft, geheel aan de E.E.G. is gewijd, bevat onder andere de eerste van een serie bijdragen gewijd aan de „*Aspects de la Communauté Economique Européenne*” van de hand van de schrijver van het bekende handboek over de E.G.K.S., P. Reuter. Op grond van een lucide analyse van de verdragsbepalingen wijst hij op de overwegend liberaal getinte economische conceptie die aan het E.E.G.-verdrag ten grondslag ligt. De slechting van de tolgrenzen en de verzekering van een vrije circulatie van goederen, diensten,

personen en kapitaal staan in het verdrag op de voorgrond. De gemeenschappelijke markt zal daaruit vanzelf dienen voort te vloeien. Hij kwalificeert het verdrag dan ook „dans ses moyens, sinon dans ses fins” als „un traité de désarmement économique et non un traité de construction économique”. Voorts vestigt hij de aandacht op het feit, dat naast de gemeenschappelijke markt zes binnenlandse markten blijven bestaan, daar het verdrag zich in beginsel slechts bemoeit met het tussenstaats verkeer. Daaruit vloeit de mogelijkheid van grote spanningen voort tussen het „liberalisme” van de Gemeenschap en het nationale „dirigisme”. Wellicht zal uit de noodzaak deze antinomie te overwinnen een werkelijk gemeenschappelijke economische politiek van de zes landen worden geboren.

Zulk een gezamenlijke economische politiek vereist ook een gezamenlijke belastingpolitiek. Hoe bijzonder moeilijk echter „*De fiscale aspecten van de Europese economische samenwerking*” zijn, blijkt duidelijk uit het gedegen artikel, dat Mr. J. van Hoorn Jr. daaraan wijdde in het Economisch Kwartaaloverzicht nr. 20 van de Amsterdamsche Bank. Behartigenswaardige suggesties worden gegeven voor de wijze waarop de enorme, maar urgente arbeid ter vermindering van de fiscale incongruenties dient te worden aangevat.

Van de Staatssecretaris van Economische Zaken is afkomstig een door de Staatsdrukkerij uitgegeven rapport over „*De middenstandspolitiek in de zes landen van Klein-Europa*”, dat ter kennisneming aan de Staten-Generaal is verzonden. Dit aan de hand van vragenlijsten samengestelde verslag geeft onder andere een overzicht van de structuur en organisatievormen van de middenstand in deze landen en van de daar bestaande wettelijke regelingen met betrekking tot vestigingseisen, prijzen, cadeaustelsel, koop op afbetaling, opruimingen en uitverkopen, sociale voorzieningen en onderwijs. In hoeverre zal op al deze terreinen in het kader van de E.E.G. harmonisatie van wetgeving noodzakelijk zijn?

Het rumoer rondom de mededingingsregels in het E.E.G.-Verdrag is nog geenszins verstomd. Vooral van Duitse en Nederlandse zijde wordt veel aandacht besteed aan de voor handel en industrie zeer belangrijke vragen wanneer en voor wie deze regels gelding hebben en welke leidende gedachte eraan ten grondslag ligt. In het reeds vermelde boek „*Europese Economische Integratie*” van Dr. E. W. Meier wordt in hoofdstuk 4 onder andere een schematisch overzicht gegeven van de belangrijkste strijdpunten, dat zeer geschikt is voor een snelle oriëntatie. In Duitsland spreekt Heribert Peters: „*Die Wettbewerbsbestimmungen für den Gemeinsamen Markt*”, in het nieuwe, geheel aan de E.E.G. gewijde en om de twee weken verschijnende, blad Europäische Wirtschaftsgemeinschaft van 15 en 30 april 1958 in kort bestek de op dit punt verschenen literatuur. Hun, die in korte tijd met de problemen rondom deze mededingingsregel vertrouwd willen geraken, moet worden aangeraden in de overvloed van literatuur aandacht te besteden aan de ideeën hierover van H. von der Groeben: „*Ziele und Aufgaben der wirtschaftlichen Einigung Europas*” in Europäische Wirtschaftsgemeinschaft van 15 februari 1958. Von der Groeben is lid van de Europese commissie en in het bijzonder belast met het concurrentieregime. Van enige Duitse opvattingen kan men ook kennis nemen door een iets uitvoeriger en wat gekleurde beschouwing van Dr. A. Spengler in een uitgave van het Bundesverband der deutschen Industrie: „*Die Wettbewerbsregeln der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft*” (Köln, 27 november 1957,

Üucksache nr. 46) en in een meer objectief wetenschappelijk opstel van de drie Duitse hoogleraren *H. Coing*, *H. Kronstein* en *H. J. Schlochauer*: „*Das Verhältnis des deutschen Kartellrechtes zu den kartellrechtlichen Vorschriften des Vertrags über die Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft*” (Band 7, Schriften des Instituts für ausländisches und internationales Wirtschafts-Recht, 48 blz., Frankfurt a/M., 1958).

Indien men ook nog kennis neemt van de meer gedetailleerde uiteenzetting van *Dr. E. Steindorff*: „*Das Verbot von Wettbewerbsbeschränkungen in der Anfangszeit der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft*” (Betriebsberater, 1957, blz. 89 e.v.) en *Strickrodt*: „*Die Wettbewerbsregeln für den gemeinsamen Markt*”, dan is men op de hoogte van de belangrijkste artikelen, welke na de bekende publicaties van *Dr. E. Günther*: „*Die Regelung des Wettbewerbs im Vertrag zur Gründung der E.W.G.*” (Wirtschaft und Wettbewerb 1957, blz. 275 e.v.), *Mr. P. Verloren van Themaat*: „*De kartelpolitiek in de E.E.G.*” (Sociaal-Economische Wetgeving 1957, blz. 224 e.v.) en *Mr. P. W. L. Brijnen* en *Mr. W. H. Wertheimer*: „*De interpretatie van de kartelbepalingen in het E.E.G.-Verdrag*” (idem, blz. 253 e.v.) zijn verschenen.

De gevolgen van de kartelbepalingen voor de industriële eigendom komen ter sprake in artikelen van *Prof. Mr. G. H. C. Bodenhausen*: „*Het E.E.G.-Verdrag en de industriële eigendom*” (Sociaal Economische Wetgeving, 1958, blz. 1 e.v.), *M. Gotzen*: „*Propriété Industrielle et Marché Commun*” (La Propriété Industrielle, 1958, blz. 69 e.v.) en *Ir. A. Lely*: „*Euromarkt en Industriële Eigendom*” (Octrooi en Merk, 1957, blz. 183 e.v. en 1958, blz. 1 e.v.). Gebrek aan plaatsruimte verbiedt ons hier nader op in te gaan.

Noemen wij tot slot nog: „*De instellingen van de Europese Economische Gemeenschap*” van *F. Bogaert* in het Rechtskundig Weekblad van 16 februari 1958 en „*Euromarkt en verzekeringsbedrijf*”, onder welke titel van de hand van resp. *Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart*, *Prof. Dr. C. Campagne* en *Mr. H. T. Asser* een drietal artikelen verscheen in de Verzekeringbode van 23 mei 1958.

Leiden.

EUROPA-INSTITUUT
van de Rijksuniversiteit te Leiden.

AANTEKENING

Malaise in de Engelse meubelindustrie

De laatste maanden heerst er een vrij ernstige slapte in de Engelse meubelindustrie, hetgeen o.a. blijkt uit het volgende: de afleveringen zijn het eerste kwartaal van dit jaar 5 pCt. lager dan in het overeenkomstige kwartaal van 1957; de orders zijn over dezelfde periode gerekend zelfs met 17 pCt. teruggelopen; de afgelopen 12 maanden hebben 2.000 arbeiders deze bedrijfstak verlaten. Voor de naaste toekomst is het bovendien een slecht voorteken, dat er dit jaar 50.000 woningen minder zullen worden gebouwd: er bestaat nl. een direct verband tussen woningbouw en meubelverkoop. In de bedrijfstak zelf heerst de mening, dat de restricties met betrekking tot de huurkoop een belangrijke oorzaak vormen van de moeilijkheden. De

huidige slapte in de meubelindustrie zette nl. in toen de restricties weer werden toegepast. Het is echter merkwaardig, dat een aanbataling van 20 pCt. voor meubelen voldoende was om de hausse in deze bedrijfstak tot staan te brengen, terwijl het publiek zich door een aanbataling van maar liefst 50 pCt. niet laat weerhouden van de aankoop van televisietoestellen.

Behalve enkele conjuncturele factoren, zijn belangrijke structurele veranderingen mede debet aan de ongunstige situatie. De betreffende bedrijfstak bevindt zich namelijk in de overgangsfase van het handwerk naar de industrie en worstelt met rationalisering. Tegelijkertijd voltrekken zich ingrijpende veranderingen in het consumptiepatroon van het publiek. Zo stegen sedert 1952 de verkopen van auto's naar waarde met 131 pCt., die van televisietoestellen met 129 pCt. en die van wasmachines met 91 pCt., terwijl de verkopen van meubelen slechts met 21 pCt. zijn toegenomen. Nadat in de inhaalvraag, die ontstaan was in de oorlog, was voorzien, deelde de meubelindustrie dus niet in de na-oorlogse voorspoed. Het publiek wacht zo lang mogelijk met het aankopen van nieuwe meubelen en in minder gunstige tijden worden deze aankopen het eerst uitgesteld. Bovendien verandert de smaak ten aanzien van het type meubelen.

Deze veranderingen zijn van tweërlei aard. In de eerste plaats is het publiek minder geneigd complete ameublementen te kopen, doch geeft de voorkeur aan de aanschaf van een enkel meubelstuk. Met het verdwijnen van de eetkamers is de verkoop van eetkamerameublementen gedaald, en werden de laatste vervangen door een tafel voorzien van een met een plastic produkt bedekt blad in een keuken, die tevens als eetruimte dienst doet. In de tweede plaats is er een verschuiving in de vraag van meubilair met traditionele vormgeving — hier te lande veelal met „old finish” aangeduid — naar die volgens hedendaags ontwerp, welke veelal moderne of Zweedse meubelen worden genoemd. Verscheidene firma's trachten door omschakeling van de traditonele meubelen op het moderne type tegemoet te komen aan de smaakverandering en door typebeperking en verhoogde efficiency de kostprijs van hun produkt te verlagen om zodoende in staat te zijn het hoofd boven water te houden.

Volgens „The Financial Times” van 18 juni jl., waaraan het bovenstaande is ontleend, ware het te wensen dat meer aandacht werd besteed aan marktonderzoek. Wellicht zou meer adverteren kunnen bijdragen tot een vermindering van de sterke seizoengolven die deze branche kent. De „Furniture Development Council”, een lichaam dat zeer belangrijk researchwerk heeft verricht vooral op het gebied van besparing van materialen, die 50 pCt. van de directe produktiekosten uitmaken, wil thans ook de seizoengevoeligheid van de bedrijfstak aanpakken.

„The Financial Times” merkt verder op dat bij een stijging van het nationaal inkomen de meubelverkoop — althans in het verleden — evenredig stegen. Thans gaat het er om de verkopen meer te laten stijgen dan overeenkomt met de groei van het nationaal inkomen. Dit zal echter alleen bereikt kunnen worden indien men erin slaagt de consumptiegewoonten van het publiek te veranderen, zoals andere bedrijfstakken hebben gedaan. Zolang dat niet gebeurt zal, aldus genoemd blad, de in de bedrijfstak heersende situatie, die er toe heeft geleid, dat het aantal ondernemingen in deze branche, dat in 1950 nog 3.000 bedroeg, is teruggelopen tot nog geen 2.000, waarschijnlijk voortduren.

GELD EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Na in 1958 tot nu toe aan het oog onttrokken te zijn geweest, is de bodem van de Schatkist op de Weekstaat van 28 juli jl. zichtbaar geworden. Zelfs is weer eens gebleken, dat de Schatkist in feite een dubbele bodem bevat, in de vorm van het recht om bij De Nederlandsche Bank maximaal f. 150 mln. aan renteloze voorschotten op te nemen. Van dit recht heeft de Staat voor een bedrag van ruim f. 75 mln. gebruik gemaakt.

In één week tijds heeft de Schatkist, wat haar tegoed bij de Bank betreft, een aderlating van ruim f. 330 mln. ondergaan. Voor het overgrote deel is dit veroorzaakt door de kwartaalsuitkering aan de gemeenten ten bedrage van ca. f. 270 mln. Via de Bank voor Nederlandsche Gemeenten is dit bedrag grotendeels bij de banken beland. Voor zover de gemeenten al op de kwartaalsuitkering vooruit zijn gelopen door bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten voorschotten op te nemen, heeft deze instelling voor de financiering hiervan dus geen beroep behoeven te doen op de door de Staat verschaftte liquiditeitsgarantie; ditmaal heeft de Bank voor Nederlandsche Gemeenten hiertoe middelen op de geldmarkt kunnen opnemen, bijv. in de vorm van callgeld-leningen. Deze konden dan met de uit de kwartaalsuitkering afkomstige gelden worden afgelost.

Ondanks het feit, dat de bankbiljettencirculatie met bijna f. 90 mln. is toegenomen, stonden de banken er op de weekstaatum datum 28 juli dan ook goed voor, met een saldo bij de Bank (f. 686 mln.) dat zich ruim f. 200 mln. boven het verplichte saldo bevond. Hoewel het dus geen wonder is dat er voor de tender die op dezelfde datum plaatsvond, grote belangstelling bestond, was het bedrag van de toewijzing ditmaal toch wel zeer aanzienlijk. Er werd nl. in totaal bijna f. 340 mln. toegewezen, waarvan het leeuwedeel, f. 296,6 mln., bestond uit 12-maandspromessen, en de rest, f. 41,2 mln., uit 3-maandspapier. De toewijzingsdisconto's waren resp. $3\frac{3}{8}$ en $2\frac{3}{4}$ pCt., even hoog als bij de vorige tender. Wat betreft het jaarspapier had men in geldmarktcringen een fractioneel lager disconto niet vóór onmogelijk gehouden.

Dat de Schatkist van een dermate grote gulzigheid blijk heeft gegeven, kan — aannemende dat er bij een lager disconto toch nog een redelijk bedrag beschikbaar was geweest — worden verklaard door er op te wijzen, dat de Staat nog aanzienlijke betalingen heeft te verrichten. Zo vervalt er in de maand augustus ruim f. 500 mln. aan schatkistpapier, en het is denkbaar dat de Staat zich hierop heeft willen voorbereiden door een zo groot mogelijk bedrag toe te wijzen. Geheel bevredigend is deze verklaring overigens niet. Dergelijke betalingen creëren immers voor de banken a.h.w. automatisch de middelen voor nieuwe inschrijvingen, tenzij op deze middelen voor andere doeleinden beslag zou worden gelegd, bijv. door het afvloeien van deviezen. Het is echter wel zeer speculatief om aan te nemen dat deze mogelijkheid bij de toewijzingspolitiek een rol heeft gespeeld.

De kapitaalmarkt.

Hoewel de Amerikaanse beurs af en toe tekenen heeft gegeven enigszins aan haar eigen koers-avances te twijfelen, is de week per saldo op een hoger niveau geëindigd. Eén

van de belangrijkste factoren hierbij is geweest, dat de staalindustrie, die altijd nog voor ca. 30 pCt. beneden haar capaciteit werkt, na lange aarzeling een prijsverhoging heeft aangedurfd. Dit betekent niet alleen dat de „sleeping inflation” weer voor een „creeping inflation” heeft plaats gemaakt, maar ook dat de conjunctuur in deze sleutelindustrie blijkbaar gunstig genoeg wordt beoordeeld om van deze stap geen funeste gevolgen te vrezen. Het ziet ernaar uit, dat de economisch adviseur van President Eisenhower, Hauge, gelijk heeft gekregen. Niet alleen kon hij, alvorens naar het particuliere bedrijfsleven over te stappen, wijzen op de gunstige conjuncturele ontwikkeling, maar ook werd omstreeks die tijd bekend, dat het begrotingstekort voor het lopende jaar waarschijnlijk \$ 12 mrd. zal bedragen, ook zonder een verlaging der belastingtarieven, waartegen Hauge altijd ten sterkste gekant is geweest.

Eindelijk is het eens gerechtvaardigd om te schrijven, dat het Damrak niet de gehele week op het Amerikaanse kompas, of in het Amerikaanse kielzog of voetspoor, heeft gevaren, resp. gelopen. Herhaaldelijk heeft de Amsterdamse beurs in de verslagweek blijk gegeven van wantrouwen t.o.v. het beursgebeuren in Amerika, en dit wantrouwen werd de volgende dag verschillende malen door het koersverloop in Wall Street gerechtvaardigd.

De zomerslaap, waarin de emissiemarkt verkeerde, is verstoord door de aankondiging dat de Bank voor Nederlandsche Gemeenten vrijdag 8 augustus de inschrijving zal openstellen op een 30-jarige obligatielening groot f. 100 mln. Evenals bij de vorige lening, die van 26 juni jl., bedraagt de rentevoet $4\frac{3}{4}$ pCt. De emissiekoers is echter $\frac{3}{4}$ pCt. hoger, nl. $99\frac{1}{2}$ pCt., een bewijs dat emittenten van mening zijn, dat de rentedaling ter kapitaalmarkt sinds de vorige emissie een — zij het beperkte — vordering heeft gemaakt. Uit de reacties op de obligatiemarkt kan worden opgemaakt, dat deze mening niet door iedereen wordt gedeeld. Zo daalden de uit de vorige emissie stammende $4\frac{3}{4}$ pCt. obligaties van boven pari naar $99\frac{3}{4}$, dus tot $\frac{1}{4}$ pCt. boven de emissiekoers. Het is de vraag of deze marge — indien zij ten minste in de komende dagen niet vergroot wordt — voldoende is om het majoreren aantrekkelijk te maken. Dit heeft althans het voordeel dat men een tamelijk zuiver beeld zal kunnen krijgen t.a.v. het absorptievermogen van de kapitaalmarkt bij de huidige rentestand. Om der wille van de sanering van de gemeentefinanciën kan men slechts hopen, dat dit beeld niet al te triest zal zijn.

Een land, waar de rentestand zich gedecideerd nog in dalende richting beweegt, is Duitsland, waar men nu voor obligaties langzamerhand op het 6 pCt.-peil is beland. Hoe aantrekkelijk dit voor niet-Duitsers altijd nog is blijkt uit het bericht dat een Amerikaans consortium van o.a. levensverzekeringmaatschappijen op grote schaal in Duitse obligaties zal gaan beleggen.

Wat de Nederlandse institutionele beleggers betreft, als oud-minister Vos zijn zin krijgt zullen deze met heel wat minder dan 6 pCt. genoegen moeten nemen. In een interview met „Het Parool” gaf Ir. Vos als zijn mening te kennen, dat de levensverzekeringmaatschappijen en pensioenfondsen jaarlijks f. 750 mln. ter beschikking moeten stellen ter financiering van de woningbouw, en wel tegen een rente van $3\frac{3}{4}$ pCt. „En als het verzekeringswezen hier niet voor voelt, dan zal het er toe gedwongen moeten worden.”

De verleiding is groot deze suggestie in verband te

brengen met de optie die genoemde institutionele beleggers hebben om in 1959 aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten tegen 4¼ pCt. de helft van het bedrag te lenen dat zij bij het zgn. grote contract in de jaren 1957 en 1958 ter beschikking hebben gesteld. Vóór 1 oktober a.s. zal door de geldgevers beslist moeten worden of van deze optie al dan niet gebruik zal worden gemaakt.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	2 jan. 1958	25 juli 1958	1 aug. 1958
Algemeen		168	202	201
Internat. concerns		237	285	284
Industrie		126	148	148
Scheepvaart		117	136	134
Banken		106	125	124
Indon. aand.		64	89	86
Aandelen				
Kon. Petroleum	f. 147,30	f. 165,70	f. 166,50	
Unilever	311¼	365¼	364¾	
Philips	230½	297¾	295½	
A.K.U.	142½	192	187½	
Kon. N. Hoogovens	241	317	329	

	2 jan. 1958	25 juli 1958	1 aug. 1958
Van Gelder Zn.	170	177	176
H.A.L.	132¾	137¼	135½
Amsterd. Bank	191½	227	226½
H.V.A.	84¾	104½	103
Staatsfondsen			
2½ pCt. N.W.S.	59¾	60½	59¾
3½ pCt. 1947	85½	90¾	90½
3¼ pCt. 1955 I	81¼	88¾	88½
3 pCt. Grootboek 1946	80¼	88¾	88½
3 pCt. Dollarlening	90	91¾	92¾
Diverse obligaties			
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	84	90¼	90¾
3¼ pCt. Bk.v.Ned.Gem.1954 II/III	79¾	85½	86¾
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	84½	90¾	91
3½ pCt. Philips 1948	90	92¼	92¾
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank	80	85	84¾
6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957	104¾	109¾	109½
New York			
Aandelenkoersgemiddelde			
Dow Jones Industrials	439	502	505

M. P. GANS.

N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE VAN

f 100.000.000.— 4¾ pCt. 30-jarige Obligaties 1958

(Tweede lening)

Grootte der stukken: nominaal f 1000.— en f 500.—.

Dooreenleverbaarheid met de obligaties van de vorige lening, groot f 100.000.000.—, (prospectus d.d. 19 juni 1958) zal worden aangevraagd.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld op

VRIJDAG 8 AUGUSTUS 1958

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur

TOT DE KOERS VAN 99½ pCt.

bij de kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, voorzover in genoemde plaatsen gevestigd, van:

Rotterdamsche Bank N.V.

De Twentsche Bank N.V.

Amsterdamsche Bank N.V.

Incasso-Bank N.V.

Lippmann, Rosenthal & Co.

R. Mees & Zoonen

Nationale Handelsbank N.V.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

H. Oyens & Zonen N.V.

Pierson, Heldring & Pierson

Hope & Co.

alsmede ten kantore der Vennootschap

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 1 augustus 1958.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede, in beperkte mate, de statuten en het laatste jaarverslag, zijn bij bovenstaande inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

's-Gravenhage, 1 augustus 1958.

N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten.

Een bezoek
aan Leipzig
betaalt
zichzelf!

7-14 September 1958

LEIPZIGER MESSE

De internationale markt voor consumptie- en technische gebruiksgoederen

Gratis visum

Toegangskarten, folders en nadere inlichtingen o. a. op reisgebied worden verstrekt door de vertegenwoordiging voor Nederland:

Reisbureau Lissone-Lindeman N. V.,
Pletterijkade 50, Den Haag, tel. 183290
en 25 bijkantoren

LEIPZIGER MESSAMT · LEIPZIG C1 · HAINSTRASSE 18

Voor de
particuliere belegger
het
aangewezen
advies-orgaan

Versijnt 1 keer per 14 dagen
VRAAGT GRATIS PROEFNUMMER
Administratie Bel-Bel - Postbus 42 - Schiedam

- Pensioenregelingen
- Risico-herverzekering van pensioenfondsen

EERSTE NEDERLANDSCHE

HOOFDKANTOOR:

JOHAN DE WITTLAAN 50 - 'S-GRAVENHAGE

TEL. 01700 - 51.43.51

POSTADRES: POSTBUS 5

Leeft met Uw tijd mee!

Leest de **E.-S.B.**

vacatures

Dr. H. VAN RAVESTIJN, Investment Counsel,
Uit den Boschstraat 15, Haarlem, zoekt

Secretaris

Gedacht wordt aan jong jurist(e) met economische en financiële belangstelling, redelijke kennis der moderne talen, kunnende typen.

Na uit stage gebleken bekwaamheid en ambitie bestaan goede vooruitzichten.

Brieven met curriculum vitae, referenties en verlangd salaris worden gaarne ingewacht.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek
vraagt een

Wetenschappelijk medewerker

voor het beoordelen van berekeningen en het maken van daarop gebaseerde studies van macro-economische problemen in het kader van de Nationale Rekeningen. Doctoraal examen Economie is vereist. Daarnaast is kennis van of belangstelling voor het gebied der Overheidsfinanciën gewenst.

Salariëring in de rang van adjunct-wetenschappelijk ambtenaar of wetenschappelijk ambtenaar (f. 499,— tot f. 885,— bruto p.m.).

Schriftelijke sollicitaties onder no. 728/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) aan het Bureau Personeelsvoorziening van de Centrale Personeelsdienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.